

การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - 2475

นางสาวละออทอง อัมรินทร์รัตน์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2522

008603

17150747

The Sending of Students Abroad from 1868 - 1932

Miss La-ortong Amarinratana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การส่งนัก เรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2411-2475

โดย

นางสาวละออทอง อัมรินทร์รัตน์

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุศกร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้มนัวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็น
ส่วนหนึ่ง ของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาโท

[Handwritten signature]

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

[Handwritten signature] ..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ๓ ป้อมเพชร)

[Handwritten signature] ..... กรรมการ
(ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด บุนนาค)

[Handwritten signature] ..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุศกร)

[Handwritten signature] ..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - 2475
ชื่อผู้ศึกษา   นางสาวละออทอง อัมรินทร์รัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์ วิลาสงวณี พงษ์ประบุตร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ
ภาควิชา   ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา   2522

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - 2475 คือ นับตั้งแต่เริ่มมีการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบ ตะวันตกอย่างจริงจังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2475 ซึ่งได้รับแรงผลักดันบางส่วนมาจากการที่มี นักเรียนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ โดยจะศึกษาตั้งแต่สภาพพื้นฐาน ความจำเป็นที่จะต้องส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อ การคัดเลือกนักเรียน วิธีการจัดการศึกษา ตลอดจน ผลและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ

ผลของการศึกษาพบว่า การว่าจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาทดแทนความขาดแคลนบุคคลที่มีความสามารถในราชการ ในระยะที่บ้านเมืองจำเป็นต้องมีการปรับปรุง ให้เจริญก้าวหน้าตามแบบสมัยใหม่นั้น เป็นสาเหตุให้ต้องมีการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อ ต่างประเทศอย่างเร่งด่วน เพื่อมาปฏิบัติหน้าที่แทนชาวต่างประเทศและสนองความต้องการ ของประเทศ ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองภายในประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2435 แล้ว จึงได้มีการส่งนักเรียนทุนในสังกัดกระทรวงต่าง ๆ ออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ ความต้องการเฉพาะของแต่ละกระทรวง ซึ่งขาดแคลนบุคคลที่มีความรู้แบบตะวันตก

ในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาครู, แพทย์, กฎหมาย, วิศวกรรมศาสตร์, และการทหาร / เสนาบดีของแต่ละกระทรวงจึงมีหน้าที่และอิทธิพลในการคัดเลือกนักเรียนด้วยวิธีการหลายอย่าง ทั้งเลือกจากเกณฑ์ความรู้ และให้เป็นการตอบสนองคุณงามความดีของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวง มีนักเรียนเป็นจำนวนมากที่ได้รับเลือกด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยมิได้คำนึงถึงความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนความประพฤติส่วนตัวของนักเรียน ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ทั้งความล้มเหลวทางการศึกษา ความประพฤติอันมิชอบของนักเรียน ตลอดจนได้รับการปฏิบัติจากผู้ดูแลและราชทูตโดยไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามเมื่อนักเรียนเหล่านั้นกลับเข้ามาในประเทศไทยแล้ว แต่ละคนก็มีโอกาสเข้ารับราชการ และมีส่วนในการพัฒนาประเทศตามความสามารถและความรู้ของตนเอง (การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ นอกจากจะทำให้เกิดการถ่ายทอดวิชาความรู้ในสาขาต่าง ๆ แล้ว ยังได้ก่อให้เกิดความรู้สึกรักชาติ และการรับแนวความคิดทางการเมือง อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบค่านิยมของคนในสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2475 ในที่สุด แม้จะไม่อาจกล่าวได้ว่าการรับแนวความคิดทางการเมืองของนักเรียนไทยในต่างประเทศอยู่ในระดับสูงเพียงใด และกระจายอยู่ในกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศมากนักเพียงใดก็ตาม.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   The Sending of Students Abroad from 1868 - 1932

Name   Miss La-ortong Amarinratana

Thesis Advisor   Professor Vilaswongse Pongsabutra

                         Associate Professor Suchit Bunbongkarn Ph.D.

Department   History

Academic   1979

ABSTRACT

This thesis aims at studying and analyzing the sending of Thai students abroad for education from 1868 - 1932 during the period of modernizing the country in earnest under King Chulalongkorn's reign to the 1932 Revolution which was largely originated and carried out by people who had been educated abroad. The research is done by studying the background of the period, the reasons for the necessity of sending students overseas for further studies, the process of selecting students, their education program, and the results and problems that had arisen.

The findings of the study are that during the period when Thailand was modernizing herself, the employment of foreigners as government officials to replace incapable local personnel was the urgent cause of sending students abroad so that they could take places of the foriegners and serve the demand of the country.

After the reform of the administrative system in 1892, scholarships were given to students of every ministry to continue their studies in accordance with specific requirements in different fields especially teacher training, medicine, law, engineering and the military. The minister of each ministry had the duty and right to select students. The selection was based on several criteria. Some students were selected according to their knowledge. but many scholarships were also given to sons of high ranking officials as a reward for their family's merits. A large number of students were chosen on the basis of their personal connections and familialties, without consideration of their knowledge, scholastic capabilities, or personal conduct. This gave rise to several problems, including the failure of their studies, their poor conduct, and the unequal treatment of the students by the ambassadors and officials in charge of them.

However, when those students returned to their home country, they all had the opportunity to enter the government service and had a role in the development of the country, according to their knowledge and capabilities. Besides gaining various branches of knowledge, the Thai students educated abroad were also exposed to new political ideas. This led to a change of social values in Thai society and ultimately, a change in the system of government in 1932, even though we cannot gauge with certainty, the depth of the influence which western political thinking had on Thai overseas students, nor its proportion among them.

กิติกรรมประกาศ

ด้วยความรักที่ผู้เขียนมีต่อครอบครัวอันประกอบด้วย พ่อที่รักลูก แม่ที่เข้าใจลูกน้อง ๆ และ "ลูกอม" หลานคนแรกของครอบครัว รวมทั้งความห่วงใย ความเข้าใจ ตลอดจนความพยายามที่จะช่วยเหลือของสมาชิกทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "กระต่าย" น้องสุดท้อง นับเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจที่สำคัญยิ่งและมีค่าเหนือสิ่งอื่นใดสำหรับผู้เขียน รวมทั้งมีส่วนผลักดันให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินต่อมาได้จนสำเร็จ

และหากปราศจากความกรุณาช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและแนวความคิด การเร่งเร้า กระตุ้นเตือนด้วยความห่วงใย ตลอดจนการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องนับแต่เริ่มแรกของ ศาสตราจารย์ วิชาสงศ์ พงศ์บุตร และรองศาสตราจารย์ ดร. สัจจิต บุญบังการ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะสำเร็จลงไม่ได้อย่างแน่นอน ผู้เขียนขอรำลึกถึงพระคุณของท่านทั้งสองตลอดไป และขอกราบขอบพระคุณสำหรับคำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นของ รองศาสตราจารย์ ดร. วไล ๓ ป้อมเพชร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด มุนนาค

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับคำแนะนำที่มีประโยชน์และมีคุณค่าจากอาจารย์หลายท่าน ซึ่งนอกจากกรุณาให้ความรู้แล้วยังให้กำลังใจแก่ผู้เขียนเป็นอย่างมาก ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณต่อ รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี ถึก รองศาสตราจารย์ ชิตินา พิทักษ์ไพรวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทธิ ประศาสน์เศรษฐ์ อาจารย์ ชัยโชค จุลศิริวงศ์ อาจารย์ ฉลอง สุนทรวาทินิชย์

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ พลตรี ถวิล อยู่เย็น แห่งกองประวัติศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก กระทรวงกลาโหม คุณเขนิษฐา วงศ์พานิช คุณมนตรี ภูอารีย์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ประจำกองจดหมายเหตุแห่งชาติทุกท่าน เจ้าหน้าที่ประจำหอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่แผนกงานเก็บเอกสาร กองกลาง กระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่หอสมุดคำรุงราชานุกาฬ

เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักงานเศรษฐกิจและการคลัง กระทรวงการคลัง เจ้าหน้าที่ห้องสมุด
หนังสืองานศพวัดบวรนิเวศวิหาร เจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้า
เป็นอย่างดี รวมทั้งผู้บริหารวิทยาลัยครูนครราชสีมา และกรรมการฝึกหัดครูที่อนุมัติให้
ผู้เขียนลาศึกษาต่อได้ติดต่อกันในระยะเวลาอันยาวนาน อาจารย์นิทร และอาจารย์สมศรี
ทองชั้น อาจารย์อุไรวรรณ อรุณาทิพย์ อาจารย์สกล ชลวานิช และบรรดา พี่ เพื่อน น้อง
แห่งวิทยาลัยครูนครราชสีมา คุณนาง โทษ ชีวะธรรม แห่งศึกษาลัยพหุพาณิช คุณเยาวรัตน์
พุฒิมานรทีกุล แห่งบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครอบครัว "รัตตสัมพันธ"
ครอบครัวคุณหนู ต้นติโสวี ที่ให้ความช่วยเหลือในกิจการต่าง ๆ แก่ผู้เขียนเป็นอย่างดี และ
ขอขอบคุณ คุณวีระ พิมพา ซึ่งกรุณาพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความตั้งใจยิ่ง

สำหรับความเอื้ออาทร แรงกาย แรงใจ จากเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ร่วมสถาบัน
ต่าง ๆ คือ วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก และจากภาควิชา
ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลายรุ่น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนซาบซึ้ง
และประทับใจเป็นที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก "กลุ่มผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์แห่ง
ท่าवासักกรี" และ Lysa Hong

ละออทอง อัมรินทร์รัตน์
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย		๙
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		๙
กิตติกรรมประกาศ		๑๐
สารบัญตาราง		๑๑
บทนำ		1
บทที่		

1 การศึกษาแบบตะวันตกก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	8
การศึกษาแบบดั้งเดิม	9
การศึกษาแบบตะวันตก	13
ก. จุดเริ่มต้นของการศึกษาแบบตะวันตก	14
ข. การรับการศึกษาแบบตะวันตกก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	17
1. สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	17
2. สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	21
ค. การส่งเสริมการศึกษาแบบตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	26
2 การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2435	34
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	34
ก. สภาพของบ้านเมือง	35
1. สภาพการณภายนอกประเทศ	35
2. สภาพการณภายในประเทศ	36
ข. การเสด็จประพาสต่างประเทศ	38

ค. คำกรายมั่งคั่งหรือความเพียรจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดินของเจ้านายและข้าราชการ 11 คม ร.ศ. 105	42
การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2435	49 -
ก. วัตถุประสงค์ในการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศ	50 -
1. เพื่อสนองความต้องการที่จะปรับปรุงประเทศ	51 -
2. ความต้องการกำลังคนที่มีความสามารถเพื่อใช้ในราชการ	55 -
ข. วิธีการคัดเลือกนักเรียนเพื่อส่งไปศึกษาต่อต่างประเทศ	60
การฝึกหัดของสามัญชน	62
ก. การส่งนักเรียนออกไปศึกษาที่สิงคโปร์	62 -
ข. การส่งนักเรียนออกไปศึกษาที่ยุโรป	68 -
1. เกี่ยวกับการเลือกวิชาเรียน	68
2. เกี่ยวกับประเทศที่จะเลือกเป็นสถานให้การศึกษา	70 -
ผลและปัญหาของการส่งนักเรียนสามัญชนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2435	75
ก. ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน	79
ข. ปัญหาจากวิธีการคัดเลือก	81
ค. ปัญหาพื้นความรู้ของนักเรียน	82
ง. ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำงาน	85
จ. ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย	88
การศึกษาของพระราชโอรส	92

3	การส่งนักเรียนทุนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2435 -	
	พ.ศ. 2475	104
	แนวความคิดเรื่องการจัดระเบียบการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อ	
	ต่างประเทศ	104
	ก. แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า	
	เจ้าอยู่หัว	104
	ข. แนวความคิดของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์	106
	ค. แนวความคิดของพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์	110
	การส่งนักเรียนทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศนับตั้งแต่เริ่มแรก -	
	พ.ศ. 2475	115
	ก. ประเภทของนักเรียนทุน	116 ✓
	1. นักเรียนทุนในสังกัดกระทรวง	116 ✓
	2. นักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง	116 ✓
	ข. วัตถุประสงค์ในการส่งนักเรียนทุนออกไปศึกษาต่อต่างประเทศ	117
	1. ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนเพื่อเข้ารับตำแหน่งแทน	
	ข้าราชการชาวต่างประเทศในราชการไทย	117 ✓
	2. ปัญหาเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของชาติตะวันตก	
	ในประเทศไทย	124
	ค. วิธีการคัดเลือกนักเรียนทุน	130 ✓
	ง. การจัดการศึกษาให้แก่ นักเรียนทุน	139 ✓
	1. วิชาที่ศึกษา	142 ✓
	2. ประเทศที่ส่งนักเรียนทุนไปศึกษา	150 ✓

การจัดส่งนักเรียนหลวงไปศึกษาวิชา ค. ต่างประเทศ พ.ศ. 2463	159
ก. สาเหตุของการจัดระเบียบใหม่เกี่ยวกับการส่งนักเรียน ไปต่างประเทศ	160
ข. การเปลี่ยนแปลงหลักการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาต่างประเทศ ผลและปัญหาของการส่งนักเรียนทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ นับตั้งแต่เริ่มแรก - พ.ศ. 2475	179
ก. ปัญหาจากวิธีการคัดเลือก	179
ข. ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน	183
ค. ปัญหาจากผู้ดูแลนักเรียนและราชทูต	188
1. ปัญหาเรื่องการเงิน	189
2. ปัญหาการดูแลและการปฏิบัติต่อนักเรียน	193
4. ผลของการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศให้ทันสมัย	200
องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการนำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศ	208
ก. ด้านตัวนักเรียน	208
1. สภาพพื้นฐานทางครอบครัว	208
2. ความคิดทางการเมืองของนักเรียนที่ไปศึกษาต่อ ต่างประเทศ	212
ข. สถานะของนักเรียนที่กลับจากต่างประเทศ	218
1. การรับราชการ	218
2. ความขัดแย้งทางความคิด	220
3. การเลื่อนฐานะทางสังคม	223
ผลของการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศให้ทันสมัย	225
ก. การพัฒนาส่วนราชการ	228

บทที่	หน้า
ข. การเปลี่ยนแปลงค่านิยม	228
ค. การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 2:175	230
1. การที่มีโอกาสไปศึกษาก่อต่างประเทศของผู้นำ คณะราษฎร	231
2. ความไม่พอใจสภาพการอ้างสังคมน	233
บทสรุป	239
บรรณานุกรม	245
ภาคผนวก	269
ประวัติการศึกษา	329

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	128
1	133
2	144
3	164
4	165
5	166
6	227
7	227

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย